

Razmislek o kakovostni književnosti za otroke na primeru revij *Ciciban* in *Cicido*

Žiga Kosec

Katera literatura za otroke je kakovostna? Nekdanja urednica revij *Ciciban* in *Cicido* Slavica Remškar je nekoč rekla: Izbiramo tista besedila, ki otroka jemljejo resno in jih pišejo avtorji, ki otroka jemljejo resno. To so raznovrstna besedila, v katerih svet ni idealiziran ali izrazito didaktičen. Leta 1945 je bila ustanovljena založba Mladinska knjiga in ena od soustanoviteljic je bila Kristina Brenkova. Raziskovalka, pisateljica in legendarna urednica je bila tista, ki je prva izjavila, da je treba otroku ponuditi samo najboljše.

Istega leta je izšel prvi *Ciciban* – tudi to je bilo po zaslugi Kristine Brenkove. Menila je, da je treba otroku vsak mesec ponuditi v branje list, v katerem bodo izbrane pripovedi in pesmi najboljših pisateljev in pisateljic in kamor bodo lahko svoja pisma pošiljali tudi otroci. Revija *Ciciban* zdaj neprekinjeno izhaja že 79 let, kmalu bomo praznovali 80. rojstni dan – gre za redek primer v slovenskem, evropskem in svetovnem prostoru. Veliko urednikov in urednic se je zvrstilo v teh letih, ves čas pa ostaja enaka zaveza kakovosti. Tu gre pravzaprav za nadaljevanje tradicije Kristine Brenkove, ki je vzpostavila držo do ilustracije, oblikovanja, literature in kakovosti – čemur se trudimo slediti še danes.

Na kaj smo vsak mesec pozorni pri nastajanju nove številke *Cicibana*? Na raznolikost literarnih zvrsti in žanrov, na raznolikost avtorskih pisav, na pravo mero literarnih, polliterarnih in poljudnih besedil, na kakovostno ilustracijo. Ne uspe nam vedno vsega vključiti v eno samo številko, si pa za to prizadevamo. Mesto v reviji imata lirski in pripovedna poezija, realistična proza iz otrokovega vsakdana, umetne in ljudske pravljice (pri čemer ljud-

skih pripovedi ne prepisujemo iz knjig, marveč objavljamo priredbe izkušnih avtoric, ki do svojega dela pristopajo spoštljivo in z velikim občutkom), slikopisi za neizkušene bralce, zgodbe v slikah, stripi, uglasbena poezija itd.

Ciciban ima tudi mlajšega brata, to je revija *Cicido* – leta 1998 je takratna urednica Nataša Bucik pravilno ugotovila, da je nemogoče ustvarjati revijo, ki bi hkrati nagovarjala predšolskega otroka in mlajšega šolarja; njuni interesi so preveč različni, razlike med triletnikom in sedemletnikom pa prevelike. Prvega zanimata kahlica in duda, drugega pa dogajanje v šoli, sam lahko bere stripe, šale, duhovite pesmi. Tako je nastal *Cicido*, revija za predšolske otroke.

Katera literatura za otroka je torej kakovostna? Smerokazov po dobri literaturi je več. Do neke mere na kakovost opozorijo nagrade (večernica, desetnica, nagrada Kristine Brenkove, priznanje Zlata hruška, Levstikova nagrada). V Pionirski – centru za mladinsko književnost vsako leto izdajo *Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig*. V njem so knjige za otroke in mladino, ki so izšle v preteklem letu in jih je pregledala skupina strokovnjakov, razvrščene v štiri kategorije: pomanjkljivo, dobro, zelo dobro in odlično. Pri svoji presoji v Pionirski na knjigo gledajo celostno, upoštevajo besedilo, ilustracije, jezik, tudi oblikovanje. Kritike knjig za otroke so redke, jih pa vseeno najdemo v revijah oz. časopisih *Delo*, *Sodobnost* ter *Otrok in knjiga*. Nekaj o kakovostni literaturi lahko pove tudi uredniška izbira, pri čemer se moramo zavedati, da je vsako branje subjektivno; je samo bolj ali manj podprto s poznavanjem področja, literarne teorije, knjižne produkcije, dela klasikov in sodobnikov. Kako uredniki izbiramo in na kaj smo pri izbiri besedil pozorni? Najbolj zgoščeno, celovito si lahko odgovorimo s pomočjo Jožeta Toporišiča in njegovih petih načel dobrega jezikovnega sloga: jezikovna pravilnost, jasnost, jedrnatost, živost (lahko bi rekli tudi izvirnost) in primernost – vse naštetu tako ali drugače upoštevamo.

Besedila za otroke morajo biti napisana razumljivo in ravno prav zgoščeno. Dobro napisano besedilo namreč ne prenese balasta, nepotrebnega kopičenja besed, saj hitro postane puščobno in dolgočasno. Pri delu z besedili uredniki svoje avtorje spodbujamo k piljenju, zgoščevanju, gnetenju – in nemalokrat se izkaže, da besedilo s krajšanjem pridobi. Pomembna je tudi izvirnost. Vedno se vprašamo, kaj novega prinaša besedilo, pri čemer je seveda mogoče tudi iz večkrat obdelanega motiva, teme ustvariti nekaj novega in svežega. Pozorni smo tudi na primernost besedil, na izbiro teme, na to, kako je tema obdelana: avtor, ki piše za otroke, se mora vedno postaviti na stran šibkejšega, zatiranega, na stran otroka. Otroke moramo zaščititi, kar pa ne pomeni, da se z njimi o težkih temah ne pogovarjamo; nasprotno, o tem se moramo pogovarjati.

Ciljno napisana besedila

Besedila, ki obravnavajo problemske teme, so ciljno napisana besedila in imajo jasen namen. Vendar moramo biti pri izbiri tovrstnih besedil pazljivi. Besedila, ki svojega namena ne skrivajo, lahko namreč hitro postanejo prazna, trivialna, brez vsakršne umetniške vrednosti – hitro naletimo na črno-belo karakterizacijo, moraliziranje, obsojanje.

Izrazito ciljno napisana besedila piše denimo stalna sodelavka revije *Cicido* Martina Peštaj. To je medijska psihologinja in odgovorna urednica otroškega programa na RTV Slovenija, ki ima že vrsto let v reviji stalno rubriko o čustvih. Izmišlja si različne situacije iz otrokovega vsakdanjika, situacije, ki so otroku blizu in vsebujejo nek konflikt, avtorica pa ga vsakič razreši. Napisane so v otroku razumljivem jeziku: jasno, jedrnato, vedno vsebujejo tudi komentar za starša in vprašanja za otroka. Takšna rubrika je zelo primerna za skupno branje odraslega z otrokom in pogovor o konkretnih otrokovih težavah.

DOBER DAN, VRTECI!

Počitnik je konec in v novem vrtečevskem letu bodo otroci iz skupine Mucki postali Metulji. Pri vratih jih že čaka vzgojiteljica Ksanja. Zelo vesela je, ker bo spet videla svoje otroke. Lina je prišla prva. Nasmejana in vznemirjena pričakuje prijatelje. Kaja se bo letos na novo pridružila Metuljem. Skrbni jo, kakšni bodo nova vzgojiteljica in kakšni novi otroci. Mami jo opogumlja, ve, da se bo Kaja imela v vrtcu lepo. Bor pa ni želel spet v vrtce, raje bi ostal doma z mamicino in očkom. Tudi očku je hudo, ko gleda žalostnega Bora. Objubi mu, da pride danes ponj takoj po počitku. Jure in mami sta se v avtu sprla in še vedno sta jezna drug na drugega. Mami je Jureta prosila, naj pohti, ker se ji zelo mudi v službo. Jure pa je hud, ker mu ni pustila, da bi v miru poskal žogo, ki se je skrivila neke na dvorišču.

Čustva prihajajo iz naših misli in vsake ima svoje pomeni. Nisi lahko se počutimo v različnih situacijah. Pomembno nam, da kaj sprejemamo, če se ne počutimo dobro. Vsak dan občutimo veliko različnih čustev: veselje, žalost, jezo, strah, ... Nekelej čustva občutimo bolj prijetno, druga pa so za nas nevarna, zlasti pa naslana čista molanka različnih čustev in vse to je v redu. Pomembno je, da čustva občutimo in se v njih prepustimo. V nas pravi pogled privede različnih čustev, lahko tudi čustva čutimo zelo različno.

OGLEJ SI SLIKO IN PRIPOVEDUJ, KAJ SE NA NJEJ DOGAJA. KAKO SE POČUTUJO OTROCI? IN KAKO ODRASLI?

KAKO PA SE TI POČUTIŠ PRVI DAN PO POČITNICAH V VRTCU?

Cicido, september 2019

POVEJ POLŽKU OLIJU

OTO SI ŽELI
DOMAČO ŽIVAL

Oto je star pet let in ima zelo rad živali. O njih veliko ve: pozna različne pasme psov, ve, kako muce skrbijo za svoje mladiče in od kod prihajajo različne vrste papig. Doma ima veliko knjigo o živalih. Pogosto jih gleda, še raje pa jih z očjem bere. Najbolj na svetu si želi domačo žival. Težava pa je v tem, da je Oto alergičen na živalsko dlako. Kadar je z njo v stiku, se mu solzijo oči, peče ga grlo, smrka in kiha. Mami in oči pravita, da zato ne morejo imeti nobene živali.

OTO

Požlek Oli zleze v hišico in dolgo razmišlja, razmišlja, razmišlja ... Končno se mu posveti dobra misel!

OLI

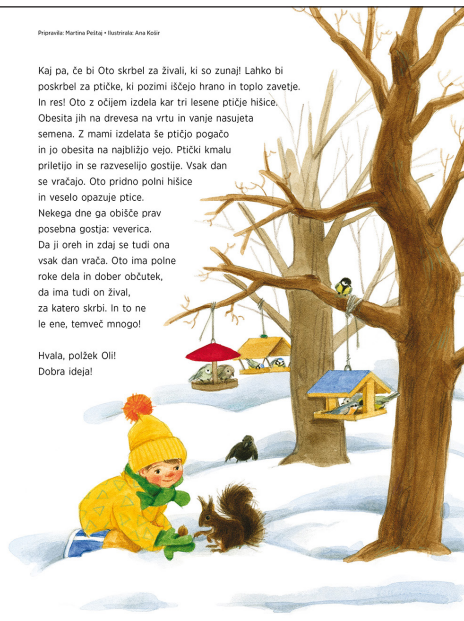
To pa je požlek Oli. Mahlen je, a na hrbtu nosi celo hišo. Vanjo zleze, kadar razmišlja. Rad ima solato, ne mora pa hraniti hiše, ker po njih ne more tako hitro lesti. Kadar ga je strah teme, se udobno nameni v svojo hišo. Ni mu všeč, če ga opazuje preveč odrasli. Zelo pa se razveseli, ko mimo njega prhne vervečka. Vsi in mu zaleti lep dan. Oli rad postavlja otroke in jim svetuje.

Priprave: Martina Poljšak - Ilustracije: Ana Kolc

Kaj pa, če bi Oto skrbel za živali, ki so zunaj? Lahko bi poskrbel za ptičke, ki pozimi iščejo hrano in toplo zavetje. In res! Oto z očjem izdela kar tri lesene ptičje hišice. Obesita jih na drevesa na vrtu in vanje nasujeta semena. Z mami izdelata še ptičjo pogačo in jo obesita na najbližjo vejo. Ptiki kmalu priletijo in se razveselijo gostije. Gostje dan se vračajo. Oto pridno polni hišice in veselo opazuje ptice. Nekega dne ga obišče prav posebna gostja: vervečka. Da ji oreh in zdaj se tudi ona vsak dan vrača. Oto ima polne roke dela in dober občutek, da ima tudi on žival, za katero skrbi. In to ne le ene, temveč mnogo!

Hvala, požlek Oli!
Dobra ideja!

Kaj bi pa ti predlagal/a Oto, ki si želi domačo žival? Imas ti doma žival? Kako skrbiš zanjo? Kaj z njo najraje počneš? Si že kdaj pomagala/a živali pozimi? Katere so tvoje najljubše živali in kje jih lahko pozimi?

Cicido, januar 2022

Na prvem primeru avtorica obravnava vstop otroka v vrtec – to je zanj običajno resen problem, saj takrat doživlja stisko, nelagodje. V drugem besedilu si otrok želi domačo žival, kar je skupno večini otrok in s čimer se malček zlahka identificira. Gre za izrazito didaktična besedila, ki tega ne skrivajo in imajo jasno tendenco. Ko otroku zgodbo preberemo, ga vprašamo, kaj se dogaja na ilustraciji, kako se kdo počuti, ali se je tudi sam že kdaj tako počutil itd. Rubrika »Moja čustva, tvoja čustva« ki jo je ilustrirala Ana Košir, je našla mesto v drugem, poljudnem delu revije *Cicido*. V prvem delu so literarna besedila, v drugem pa polliterarna in poljudna. Gre za primer kakovostnega polliterarnega besedila, ob katerem se z otrokom lahko pogovorimo o različnih stiskah. Je pa velika grenkoba lahko ujeta tudi v zelo kakovostna literarna besedila.

Imam zelene čevljičke, MKZ 2020

V pesmi »Beli konjiček«, ki jo je ilustrirala Jelka Reichman, pesnica Anja Štefan obravnava zelo težko temo, hudo otrokovo stisko, ki pa je ne konkretizira: hude reči, ki so se zgodile dečku v pesmi, so lahko marsikaj. Za pesničino problemsko poetiko je zaradi pesničinega pretanjenega občutka za ritem, metrum in izbiro besed značilna neka navidezna preprostost, ki pa seveda premore neizmerno globino. Kaj hudega se je zgodilo fantičku? Mame in očeta ni blizu, morda ju sploh nima, lahko je žrtev zlorabe, begunec, žrtev takšnega ali drugačnega nasilja – možnosti je veliko, pesem pa je pomensko precej odprta. Pesnica nas v pesmi opozori, da si vsak otrok zasluži občutek varnosti, stabilnosti. Vsaka literatura za otroke se mora postaviti na stran otroka, kar Anja Štefan dosledno upošteva.

Napisala: Jana Miličinski • Ilustriral: Matja Kozjak
STRAH IN POGUM

Maja je pogumna deklica. Toda samo podnevi.

Zvečer, ko je tema, si pa nikamor ne upa. Niti v sobo niti v kuhinjo in še manj na temni hodnik.

»Bojim se,« pravi. »In če se tam skriva volk?«
 »Ne čenčaji!« pravi mama. »Volk živi v gozdu in si sploh ne upa v mesto.«

»Če ni volka, je pa strah,« pravi Maja.
 »Kakšen strah?« se smeje očka. »Ali ne veš, da strahu ni?«

crobo 7

Cicido, april 2017

Realistična proza

Realistične črtice so v revijah *Ciciban* in *Cicido* stalnica. Gre za literarna besedila, ki zajemajo iz otrokovega vsakdana v vrtcu, doma in v šoli ter popisujejo dogajanje realnega časa in prostora, zanje je značilna tudi aktualnost. Kadar avtorji literarnih besedil z otrokom želijo spregovoriti o t. i. problemskih temah, se mnogokrat zatečejo prav k temu žanru. Pod zgornjo črtico se podpisuje Jana Milčinski, ilustrirala jo je Maša Kozjek. Gre za primer kakovostne, izčiščene kratke proze za otroke, v kateri je obdelana tema strahu. Predšolski otroci se srečujejo z raznimi strahovi in tudi takšne realistične pripovedi so priložnost za pogovor o strahu.

V črtici Barbare Hanuš »Obliž za moč in pogum« gre prav tako za literarno obdelavo motiva strahu, pri čemer se je avtorica zatekla k humorju, ki

ga otrokom ni nikoli dovolj. V tej črtici Luka in Marko razmišljata, kako pogumen moraš biti, da greš spat v svojo posteljo, da greš ponoči sam lulat, da pokusiš novo hrano, recimo brokoli. Njuna babica ima seveda rešitev – obliž za moč in pogum, ki ga samo nalepi na roko in Marka in Luke ni nič več strah. Otroci včasih konflikte razrešujejo sami, velikokrat pa poseže vmes odrasli, kar je tudi prav. Avtorice in avtorji običajno začnejo pisati realistično prozo, ko imajo sami otroke, vnuke, tako da gre marsikdaj res za resnične zgodbe, obdelava pa je seveda literarna. Tako je, denimo, tudi v primeru Barbare Hanuš.

Humorne so tudi odlične ilustracije Ane Zavadlav: literatura za otroke je v revijalnih objavah in slikaniških izdajah kakovostna in celostna takrat, ko se besedilo in slika ujemata. Gre za dva enakovredna pola, česar pri omembah avtorstva slikanic za otroke po mojem mnenju ne smemo pozabiti. Strahu se je na duhovit način lotila tudi pesnica Anica Perpar, v slikopisu je o njem pisala Slavica Remškar, besedili je ilustrirala Bojana Dimitrovski.

Cicido, september 2020

Natanke: Jana Pregar - Natanke: Jana Pregar

STRAH

NOČ JE TEMNA,
LUNE NI,
NIČ NE
VIDIJO OČI.

HODIŠ, HODIŠ
IN MIŽIŠ,
A STRAHU
SE NE ZNEBIŠ.

MORDA TUDI
STRAH MIŽI
IN SPRAŠUJE,
KDO SI TI.

Natanke: Tina Bencin - Natanke: Tina Bencin

STRAH IN STRAHOVI

JE STRAH VOZITI

JE STRAH VOZITI

JE STRAH,

DA BO MORAL SPET V

JE **STRAH**

SOSEDOVEGA

VSAKOGAR JE KDAJ ČESA STRAH.

LAŽJE NAM BO, ČE SE O TEM POGOVARJAMO.

Cicido, oktober, 2020

Če z otrokom želimo spregovoriti o natančno določeni temi, poiščemo raznovrstno gradivo in k njej pristopimo čim bolj celostno.

Kakšna naj bo torej realistična proza za otroke? Kratka in predvsem prepričljiva. To velja za črtice Jane Milčinski, Barbare Hanuš, Slavice Remškar, Slavka Pregla, Tinke Bačič, Nataše Konz Lorenzutti idr. Če pa se avtorji v svojem pisanju pretvarjajo, otroci to hitro spregledajo.

Še en primer dobre prakse so zgodbe o Maksu avtorice Mateje Gomboc, ki so izhajale vsak mesec v reviji *Cicido* v letniku 2021/2022. Pripovedi so prvoosebne, napisane s perspektive otroka, ki prav po otroško opisuje in doživlja svet. Maks je občutljiv in empatičen petletnik, ki občuduje svojega očeta, veliko časa preživi z babico, ima rad živali, zelo si želi psa ... Konflikte razrešuje na izviran način, marsikaj, kar se odraslim zdi zapleteno, je z otroške perspektive pravzaprav čisto preprosto, hitro rešljivo. Rekli smo, da mora biti realistična črtica kratka in prepričljiva, kar je Mateji Gomboc v teh zgodbah uspelo. Tudi ona je med drugim pisala o strahu,

GRDUH IN VELEGRDUH

Na vratih moje sobe z velikimi črkami piše MAKS. To je zato, ker v njej stanujem jaz.

Zgodilo se je, da se je v mojo sobo naselil Grduh.

Največkrat je pod posteljo. Mislim, da tam spi tudi ponoči. Toda kadar odprem omaro, se on preseli tja, v tisti temni kot levo spodaj.

Zvečer, ko mama zagrne zavese, gre k oknu. Tam spušta črne in vijoličaste glasove: huuuu, krrrr, aaaah.

Mama pravi: »To ni nič, to je slišati s ceste.«

»Ni res!« ji ugovarjam. »Avtomobili prijazno brnijo in hupajo. Grduh pa je strašen in hudoben.«

»Če bi imel kužka, bi Grduh zbežal,« skoraj vsak večer rečem mami.

»Ne moreš, premajhen si še,« mi vedno odgovori.

»Zato ker sem majhen, me straši Grduh,« se ji potem potožim.

Grduh me res ne mara. In jaz njega tudi ne. Ravno včeraj zvečer je spet lomastil pod posteljo. Poklical sem mamico: »Grduh mi ne pusti spati!« Prišgala je luč in skupaj z mano pogledala pod posteljo. Skril se je, baraba, najbrž v omaro! Pogledala je v omaro: »Tu ga ni.« Pogledala je za zaveso, dvignila pokrov zaboja za igrače. Nič. Spet se je izmuznil. Vseeno mi je pustila luč prižgano.

Danes po zajtrku sem vzel stvar v svoje roke!

Vzel sem največji list. Pripravil najmočnejše barvice. Narisal najstrašnejšo pošast. S črnimi očmi, iz katerih bliska ogenj. Z velikanskimi usti, polnimi ostrih čekanov.

Z najdaljšimi rokami, ki dosežejo vse, v trenutku. To je Velegrduh. Še jaz bi se ga bal, če ne bi bil moj prijatelj. Zelo natančno sem ga izrezal in prilepil na vrata.

Grduh si ne bo več upal v mojo sobo!

Cicido, november 2021

Mateja Gomboc

MAKS

Ilustriral Marjan Manček

Maks, MKZ 2023

Maks se namreč boji Grduha, ki živi pod njegovo posteljo. Znebi se ga s pomočjo mame, kužka in svoje domišljije. Cikel enajstih pripovedi, ki jih je ilustriral Marjan Manček, je pozneje izšel tudi v knjigi.

V črtici Helena in Lenca, ki jo je napisala Slavica Remškar, ilustrirala pa Marta Bartolj, gre za obdelavo še ene pomembne teme, to je posvojitve, in seveda teme identitete – tudi s tem se otroci spopadajo. Helenina polt je drugačne barve kot polt njenih staršev, v šoli jo včasih zaradi tega tudi zbadajo, Helena pa se v stiski zateče h kraji. Takšna zgodba je seveda dobro izhodišče za pogovor z otrokom. Ni treba, da je posvojen – literatura pred nami razpira tudi prostor drugega, nam ponuja vpogled v svetove, ki so drugačni od naših. Branje zagotovo prispeva k večji strpnosti in odprtosti.

Napisala: SLAVICA REMŠKAR – Ilustrirala: MARTA BARTOLJ

HELENA IN LENCA

Včasih se Helena jezi na ljudi, ki vzklikajo: »Ne mami ne atju nisi podobna!« In na tiste, ki neumno sprašujejo: »A si iz Indije?« Pa kako zoprna je Anita iz njenega razreda. Na ves glas vpilje: »Ti nimaš prave mamicе, ker si posvojena!« Ko Helena sliši take besede, si želi, da bi imela čisto navadno družino. Nad Helenino posteljo sedi sedem punčk. Danes ji ni všeč nobena. Naredila bo Lenco. Za obleko vzame zeleno blago z bleščicami. Glavico oblikuje iz bele nogavice. Nariše oči in usta, nariše majhna ušesa in velikanske uhanе. Glavo in obleko trdno poveže z elastikami. Punčkin vrat trikrat ovije z biserno ogrlico. Prišije ji dolge lase iz rumene volne.

18

Komaj je punčka narejena, že hoče bombončke. »Nimam!« vzdihne Helena. »Samo en bombon dobim po kosilu.« »Vzemi jih v kuhinji!« ukaže punčka. Bomboni so na najvišji polici. Helena jih ne doseže. Kovanci pa ležijo povsod, tudi na sedežih v avtu ... Lahko si jih nabere v žep. Med varstvom smukne s šolskega igrišča, ko nihče ne gleda. V trafiki kupi bombone. Razdeli jih sošolkam in soščolcem. »Daj še meni! A daaaaš, plis? A mi daš različne? O, si prijazna!« Ko se otroci gnetejo okrog nje, se Helena počuti imenitno. Zato doma pogosto pospravlja kovance. S kovanci kupuje bombončke in gosti otroke v šoli, zvečer pa Lenco in sebe.

Prodajalka iz trafike pozna Heleninega atja. Nekoč mu namigne, da njegova hčerka kupuje pri njej. »Ni prav, da jemlješ denar,« reče atji v avtu. »Vidva mi nič ne kupita. Ne marata me,« reče Helena. »Dava ti vse, kar potrebuješ. Imava te rada, najrajši na svetu. Dobro skrbiva zate,« zagotovi očka.

19

Mama na kavču popestuje Heleno in jo spomni: »Vsak mesec dobiš žepnino od naju in obeh babic.«
»Premalo!« se mršči Helena.
»Dovolj!« rečeta ati in mami, kovance pa pospravi. Helena potoži Lenci:
»Če otrokom ne bom dajala bombonov, mi ne bodo več govorili: Ooo, Helena, najprijazna si. Bodi moja prijateljica forever!«

»Imam idejo,« reče Lencina in se namuzne.

Ker se Lenci ni treba učiti, naslednji dan zija po razredu. Opazi, da učiteljica Ana svojih bombonov ne spravlja visoko. A deli jih samo, preden se odpravijo v telovadnico, in samo, če se otroci ne preživajo! Samo po en bombon vsakemu.

»Preveč varčuje!« se jezi Lencina. »Ko bo šla med odmorom ven, vzemi bombone in jih ti razdeli otrokom! O, bodo veselili!« Helena okleva: »Bo to prav?«

Lencina je prepričana: »Seveda. Skakali bodo od veselja!« Otroci so ostrmeli. Kaj? Helena je vzela košaro učiteljici Nato so se nagnetli okrog nje: »Helena, a nam boš delila? Najprijazna si! Učiteljica Ana jih ima itak preveč! Nabašejo si bombone v usta in žepce. Svetleči papirčki fljijo po razredu.

»Saj ni praznik!« zakliče učiteljica Ana, ko se vrne v razred.

»Na naveden dan ste si naredili veselico!«

Otroci stečejo v klopi. Prazna košara leži na tleh.

Ana vpraša: »Ali se vam zdi prav, da ste mi naenkrat vzeli vse bombone, ki so samo za posebne priliko?«

Učence in učenci gledajo v mizice.

David zamomlja: »Helena jih je vzela in razdelila.«

»Ampak vsi ste bombone pojedli!« je začudena učiteljica.

»Lahko bi vendar Heleno spomnili, da so bomboni in samo za posebne priliko!«

Pouk se nadaljuje. Ker je petek, Zoro izroči razredni bralni nahrbtnik Timonu. Učiteljica Ana se zagleda v Lenco v Heleninem naročju in vzdihne: »Zanimivo punčko imaš. Jo posodiš za naš bralni nahrbtnik?«

»Posodim Lenco,« veselo kima Helena.

Učiteljica Ana poboža punčko in jo vpraša:

»Si upaš obiskati vse moje učence in učence?«

Lenci se zasvetijo oči: »Ja, upam si!«

»Danes greš k Timonu,« se nasmehe učiteljica. »Vsak teden boš pri drugi družini. Videla boš, kako so družine različne!«

Pripoved poslušaj se na mladinska-branja.si/cicibori.

21

Ciciban, april 2023

Napisala: TINKA BAČIČ – Ilustrirala: TANJA KOMARČIČ

LILY

MOJI NAJBOLJŠI PRIJATELJICI JE IME LILY. NJENI STARŠI SO SE RODILI NA KITAJSKEM, ONA PA V LJUBLJANI. RADA SE IGRAM Z NJO. GOVORI KITAJSKO IN SLOVENSKO, AMPAK ČE GOVORI KITAJSKO, JE NIHČE NE RAZUME. NITI NAŠA UČITELJICA!

ZA SEDMI ROJSTNI DAN NAS JE LILY POVABILA V KITAJSKO RESTAVRACIJO.

KAKO LEPO JE TAM! STENE SO OKRAŠENE Z ZLATIMI ZMAJI, NA STROPU PA VISIJO RDEČI LAMPUJONČKI. JEDLI SMO NENAVADNE JEDI, TAKŠNE Z RAKCI IN KALČKI IN Z VELIKO RIŽA. POKUSILA SEM JEDI, KI SI JIH DOMA NE BI UPALA. LILY NI JEDLA Z VILICAMI KOT MI. UPORABLJALA JE KITAJSKE PALČKE. NA KITAJSKEM VSI JEDO TAKO. HOTELA JE NAUČITI

ŠE NAS. ZELO HEČNO JE BILO, KO SMO SE TRUDILI UJETI RIŽ MED KONICE PALČK.

LILYJINA DEDEK IN BABICA ŽIVITA NA KITAJSKEM. PIŠETA JI RAZGLEDNICE. ENA MI JE BILA ŠE POSEBEJ VŠEČ. NA NJEJ JE BILA FOTOGRAFIJA PANDE. POSKUSILA SEM JO PREBRATI, A NISEM PREPOZNALA NITI ČRKE!

KITAJCI NE PIŠEJO TAKO KOT MI. NJIHOVO PISAVO SESTAVLJAJO PISMEKE IZ KLJUJIK, PIK IN ČRTIC. KO BO LILY MALO VEČJA, BO ŠLA OBISKAT BABICO IN DEDKA. TUDI NAŠA DRUŽINA BI LAHKO ŠLA NA KITAJSKO, NA POČITNICE. AMPAK MAMA PRAVI,

DA JE KITAJSKA DALEČ, DALEČ OD SLOVENIJE IN DA BOM LAHKO ODPOTOVALA TJA ŠELE, KO BOM ODRASLA. TUDI LILY BO TAKRAT ŽE VELIKA IN BOVA ŠLI KAR SAMI, Z LETALOM. KOMAJ ČAKAM!

Preberi v tem Cicibanu še Cici Veselo šolo o potovanju na Japonsko in o pisanju razglednic. Razglednici sta posređeni Cicibanu tudi priloženi. Lahko jih prijateljem ali sorodnikom.

Na razglednici v priloženi kitajski pisarniki piše PANDA.

17

Ciciban, julij 2020

Temo druge narodnosti in drugačnih navad najdemo tudi v črtici Lily. Avtorica Tinka Bačič v tej prvoosebni pripovedi zavzame perspektivo otroka, deklice, ki opisuje svojo najboljšo prijateljico Lily: njena starša sta Kitajca, ona pa je rojena v Ljubljani. Deklica seveda vse to opisuje brez predsodkov in vrednostnih sodb, ki so tako značilne za odrasle. Ljudje smo različni in otrok se s tem srečuje v vsakdanjem življenju, lahko pa seveda tudi v literaturi. Črtico je ilustrirala Tanja Komadina.

Kratke živalske zgodbe na primeru *Meda in Pujsi*

Gre za še en primer uspešnega sodelovanja, učinkovite celote, ki jo sestavljata avtor besedila Sebastijan Pregelj in avtor ilustracij Igor Šinkovec. Skupaj sta ustvarila kratke, slogovno izčiščene zgodbice z duhovitimi ilustracijami. Karakterizacija obeh glavnih likov je preprosta, določena z

Napisal: Sebastijan Pregelj • Ilustriral: Igor Šinkovec

MEDO in PUJSI

DOBER DAN

Medo in Pujsi sta pritekla dol po stopnicah. Pri vhodu je stala žaba.

»Dober dan!« je pozdravil Medo in se zakadil ven.
»Dober dan,« je odzdravila žaba.
Pujsi se je brez besed pognal za Medom.

Ko sta se ustavila pri gugalnicah, je Medo vprašal:
»Zakaj nisi pozdravil žabe?«
»Zakaj bi jo?« je zacvilil Pujsi. »Saj je ne poznam.«
»Tudi jaz je ne poznam,« je odvrnil Medo, »ampak bila je na vhodu v naš blok.«

»In?« je Pujsi nagrbnil rilec.
»Spodobi se pozdraviti,« je pojasnil Medo.
»Ampak zakaj?« je zakrivil Pujsi.
»Ker je lepo,« je odvrnil Medo. »Če nekoga pozdraviš, pomeni, da si ga opazil.«
»Ne razumem,« je odkimal Pujsi.

»Povej,« se je Medo razkoračil, »je tebi lepo, kadar se drugi obnašajo, kot da te ni?«
»To mi ni všeč!« je zacepetal Pujsi.

»No, vidiš,« je prikimal Medo. »Če nekoga pozdraviš, narediš nekaj prijaznega. Tisti, ki ga pozdraviš, se počuti bolje. Se ti ne zdi?«
»Ja,« je prikimal Pujsi. »Če rečem dober dan, s tem naredim dan boljši.«
»Tako nekako,« se je zasmejal Medo.

6 cicio

Prijetljeno jamka najdete tudi v animiranih zgodbah na mladinska-knjiga.si/ciciove.

cicio 7

Cicio, januar 2023

govorom in dejanji: Medo je običajno preudaren, Pujsi zaletav, pri njem so prav po otroško v ospredju njegove potrebe, njegov »nočem« in »tega ne maram«; a je ob njem Medo, ki mu vedno znova pomaga stvari videti drugače, v drugi luči, z druge strani. Ni pa karakterizacija povsem črno-bela, tudi Medo ima slab dan, tudi Pujsi je včasih pametnejši od Meda: tako je tudi v življenju, tudi otrok je včasih lahko pametnejši od starša.

Napisal Sebastian Prepelj • Ilustriral Igor Šinkovec

MEDO IN PUJSI

PROSIM IN HVALA

Medo in Pujsi sta se sprehajala po mestu, ko je Pujsiju zakrullilo v trebuhu.

»Si lačen?« ga je pogledal Medo.

»Kot volk,« je prikimal Pujsi.

»Poglej, tam je pekarna,« je Medo iztegnil šapo.

Priljubljena junaka nagajeta tudi v animiranih zgodbah na mladinska-knjiga.si/citovest.

Ko sta bila pri okencu, se je Pujsi dvignil na konice parkljev, skozi odprtino potisnil kovancec in zaklical:

»En rogljič!«

»Ampak Pujsi,« se je oglasil Medo, »kaj pa beseda prosim?«

»Zakaj?« je zakrullil Pujsi. »Saj plačam.«

»Kako zakaj?!« je Meda kar privzdignilo.

»Z besedo prosim izražam spoštovanje do tega, kar nekdo dela ali naredi zate. Pokažeš, da stvari niso samoumevne. Pek je moral zgodaj vstati, da je zamesil testo in napekel pecivo. Lahko bi tudi spal.«

»Saj so še drugi pekli!« je vztrajal Pujsi.

»In če bi vsi pekli jutraj spal?« je Medo nagnil glavo.

»Tega nočem!« je zacepetal Pujsi.

»No, vidiš,« se je nasmehnil Medo. Pujsi se je dvignil na konice parkljev in skozi okence zaklical:

»Prosim!«

Pek se je nasmehnil in mu podal dva rogljiča.

»Kako ste prijazni,« je rekel Pujsi.

»Najlepša hvala.«

7

Cicido, marec 2023

V teh zgodbicah junaki niso več otroci, ampak sta to medvedek in pujsek. Medo hodi v šolo, Pujsi pa v vrtec, živita v hišici na vrhu bloka. Povečini gre za poučne pripovedi, v katerih seveda ni moraliziranja, glavno sporočilo njihovih prigod pa je, da nam je v življenju lažje, če smo skupaj. Priljubljena junaka sta se preselila tudi v dve knjigi in na oder Lutkovnega gledališča Ljubljana.

Tematizacija smrti v literaturi za otroke: da ali ne?

Odgovor je jasen: absolutno da! Cenzura v literaturi za otroke seveda mora biti, primernost je eno od osnovnih meril pri uredniškem izbiranju, presojanju. Za otroke niso primerna besedila, ki jih lahko ranijo, jim kakor koli škodujejo. Zanje niso primerne teme, ki so del sveta odraslih in njihovega vsakdana. Vendar je tema smrti vsekakor nekaj, o čemer se pogovarjamo tudi z otrokom in s čimer se veliko otrok sreča že zgodaj v življenju.

Napisala Cvetka Sokolov - Ilustrirala Mojca Cerjak

ČISTO BLIZU

Moja babica je umrla.

Mami si briše solze
(prvič jo vidim jokati):
tudi atleje oči se bleščijo.
Nekdo reče v mikrofon,
da je bila dobra in uspešna.
Zapojejo ji pesem o pomladi
(čeprav je zima, zima bela).

V odprtino v grobu,
na črno žaro z zlatim robom,
mečejo rdeče nageljčke,
dokler jih ne zmanjka ...
(Za noben rojstni dan
jih ni dobila toliko -
venca pa sploh nobenega.)

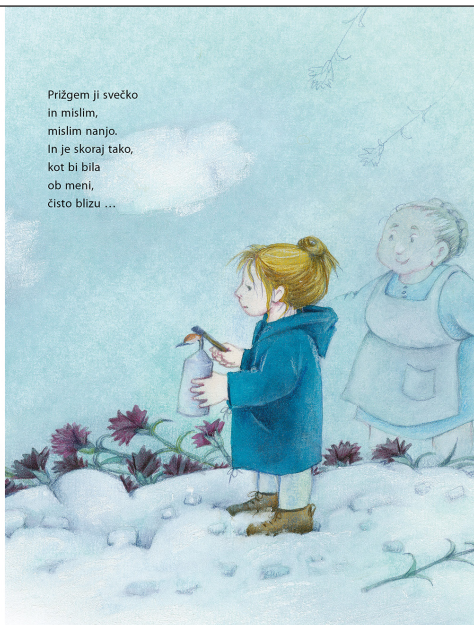
Moja babica je umrla.

Živela je z nami, v isti hiši.
Nikoli več me ne bo oštela
zaradi blatnih čevljev.
Nikoli več ne bova skupaj
krasili novoletne smrečice,
pekli orehovitih rogličkov
in šli v gozd.

16

Prižgem ji svečko
in mislim,
mislim nanjo.
In je skoraj tako,
kot bi bila
ob meni,
čisto blizu ...

17

Ciciban, november 2021

Za primer vzemimo dve pesmi o smrti, dve različni poetiki, ki se smrti dotakneta vsaka na svoj način. »Čisto blizu« je napisala Cvetka Sokolov, ilustracija je delo Mojce Cerjak. Gre za nežno lirsko pesem v prostem verzu, ki je primerna že za nekoliko večje otroke, bralce *Cicibana*. Govori o babičini smrti, zato se lahko ob branju pesmi z otrokom pogovorimo o smrti.

Pesem »Lisičji krog«, ki jo je upodobila Andreja Pekar pa je po mojem mnenju ena najboljših pesmi Tine Arnuš Pupis. Govori o lisičkini smrti in to nekako prenese na vse nas, na ves svet. Otroka ne smemo izolirati od sveta, njegov svet ni idealen, zato ga tudi v literaturi ne idealizirajmo. Zdi se, da je prav poezija najprimernejša zvrst za tematizacijo smrti v literaturi za otroke.

Napisala: TINA ARNUŠ PUPIS – Ilustrirala: ANDREJA PEKLAR

LISIČJI KROG

Staro, upehano lisičko
so zapuščale moči,
trudna legla je med resje
in zatisnila oči.

Se pomlad je poslovila,
čar jeseni preminil,
ko lisičkino telesce
nežno bel je sneg prekril.

Tekli dnevi so in leta,
čas kolesje je vrtel
in spomin na kosmatinko
z vetrom tiho je bledelel.

Pa je tam, med resjem, vzknila
roža in razprla cvet,
v njem se, glej, lisička smeje,
tak, čaroben, je naš svet.

Tematizacija suženjstva

Tudi tema suženjstva se zdi na prvi pogled zahtevna, celo prezahtevna za predšolskega otroka in šolarja prvega triletja. Vendar pa je – če malo pomislimo – motiv suženjstva eden od sestavnih delov marsikatero ljudske pravljice. Pojavlja se seveda tudi v umetni prozi za otroke, denimo v pravljici »Dogodivščine male miške« (MKZ 2020), ki je bila najprej objavljena v reviji *Cicido*, pozneje pa še v knjižni zbirki Čebelica, ki je najstarejša slikaniška zbirka pri nas. Gre za prevodno pravljico, napisala jo je ameriška pesnica in pravljíčarka Celia Thaxter, ki je živelá in ustvarjala v 19. stoletju, prevedla jo je Marjana Kobe, ilustrirala pa Ana Zavadlav. V tej pravljici siva poljska miška nekega dne najde lešnik, ki se ji izmuzne in se odkotali v podzemni rov, tam pa ga skrije hecen rdeč možic z rdečimi cofi. Rdeči možic miško ugrabi, jo zaklene v svojo podzemno hiško in tako postane njegova ujetnica. Čistiti mora, pospravljati in mu kuhati, je njegova sužnja. Na koncu seveda pobegne, s sabo vzame tudi tisti lešnik in doma v njem najde biserno ogrlico. Gre za prikupno in precej izvirno besedilo, ki pa pravzaprav govori o precej težkih rečeh – ta zaplet je seveda za miško neugoden, možic ji najprej skrije lešnik, potem pa jo še zaklene v svojo hišo in jo izkorišča, je napadalec. Ampak avtorica je na strani zatiranega, na strani miške, za katero se vse srečno izide.

V pesmici »Banane« Anja Štefan na prvi pogled preprost motiv banan izkoristi za razmislek o novodobnem suženjstvu. Pesem je primerna za zelo majhne in za večje otroke, tudi za odrasle. Pri Anji Štefan gre pravzaprav za večnaslovniškost, to pomeni, da so besedila sicer napisana za otroke, je pa v njih širši kontekst, ki nagovarja odraslega (tekst za otroka, kontekst za odraslega). Tako je tudi pri Svetlani Makarovič, Andreju Rozmanu - Rozi, pri Petru Svetini in še kom. O večnaslovniški književnosti se je sicer govorilo že prej, precej več pa se je o tem začelo pisati po nenadnem

uspehu *Harryja Potterja* J. K. Rowling, ki je leta 1999 postal svetovni fenomen, kritiki pa so že kmalu po izidu opozarjali, da te knjige niso samo za otroke.

Ampak ta fenomen ni nič novega. Podobno se je zgodilo z *Gospodarjem prstanov*, *Alico v čudežni deželi* itd. Tu govorimo o nekakšni univerzalni literaturi. Podoben status imajo klasične pravljice Perraulta in bratov Grimm, pa tudi Puškinove. Bettina Kümmerling-Meibauer v razpravi *Večnaslovniškost kot kriterij za kanonizacijo* meni, da je večnaslovniškost pravzaprav kriterij, ki bistveno določa otroško ali mladinsko klasiko. V našem prostoru je o tem največ pisala dr. Milena Mileva Blažič.

Pesem, ki jo je Anja Štefan napisala ob ilustraciji Jelke Reichman ima zelo preprosto, obenem pa tudi kompleksno in premišljeno zgradbo. V Cicibanu se je pojavila v dveh različicah. Prva je zelo kratka, v dveh kiticah uporabi isto rimo, hkrati pa ima veliko izrazno moč – to je po mojem mnenju umetnost. Prva kitica je lahkotna, v drugi pa obe rimani besedi dobita novo razsežnost, prestavi ju v čisto nov pomen. Takšna pesem, ki nas, odrasle presune, bo zagotovo ostala v spominu tudi otroku.

Napisala: Anja Štefan
Ilustrirala: Jelka Reichman

BANANE

PRIDE LADJA IN PRIPELJE
STO IN STO IN STO BANAN.
ZDAJ SO TU, ČEPRAV SO RASLE
DALEČ, DALEČ, DALEČ STRAN.

KAJ, ČE JIH JE TRGAL DEČEK,
KI BI TUDI RAD ŠEL STRAN,
KER MU JE TEŽKO ŽIVETI
OD OBIRANJA BANAN ...

Sklep

V revijah *Ciciban* in *Cicido* vsak mesec objavljamo literarna besedila različnih zvrsti in žanrov. Prizadevamo si, da bi bila besedila raznolika in kakovostna, da bi v čim večji meri obravnavala tudi problemske teme, in sicer na otroku razumljiv način. Veliko besedil iz naših revij se pozneje preseli v knjige in veliko teh knjig po izboru Pionirske dobi znak kakovosti zlata hruška.

Pri izboru besedil se uredniki opiramo na svoje znanje, na literaturo, ki jo že poznamo, pri presojanju smo pozorni, ali besedila ustrezajo merilu objavljenosti. V Sloveniji vsako leto izide več kot tisoč slikanic in kartonk za otroke ter mladinskih romanov. Pri izbiri literature, ki jo uporabljamo pri našem projektu, smo pozorni na literarne nagrade, orientiramo se lahko po založbah in posameznih uredništvih, v veliko pomoč pa nam je tudi *Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig*, ki izide vsako leto pri Pionirski in ovrednoti knjižno produkcijo preteklega leta. Knjige, ki jih izbiramo, poiščemo v Priročniku in preverimo njihovo oceno. Med knjigami, ki so izšle v letu 2022, je po mnenju kolegic iz Pionirske kar 42 % pomanjkljivih – teh se seveda izogibamo. Preveč je dobrih knjig, da bi izbirali in prebirali slabe.